השכם ודבר

נעזאממעלטע ערפאהרונגען אין אללער פרידהע,
דער אללטעגליכען שפרעכענדען פאקטען,
בעציגליך דעם יודענטהום אין אמעריקא.

— פון —

בצלאל בהגאון מהרא״י ז״ע יעוונין

צווייטער טהייל.

1903

פערפאססער פון דעם לשון קודש
ווערק „למזכרת״ א.ז.וו.

דרוק פון ד. ראזענבערג, 712 וואלנוט סטריט, מילוואקי, וויס.

HASHKEM V'DABER.

A compilation of experiences, at the earliest of the daily speakable matters of facts, referring to the Judaism in America.

— BY —

REV. B. EWNIN.

PART II.

Author of the book by the character "Lemazkereth" in the bible language, etc.

השכם ודבר

נעזאממעלטע ערפאהרונגען אין אללער פרידע,
דער אללטעגליכען שפרעכענדען פאקטען,
בעציגליך דעם יודענטהום אין אמעריקא.

— פון —

בצלאל בהגאון מהרא״י ז״ע יעוונין

צווייטער טהייל.

1903

פערפאססער פון דעם לשון קודש
ווערק „למזכרת“ א.ז.וו.

דרוק פון ד. ראזענבערג, 712 וואלנוט סטריט, מילוואקי, וויס.

פאָררעדע.

נון, אויך אין דיזעם צווייטען טהייל, פון מיין בוך „השכם והבר“ ווירד דער ווערטהער לעזער פינדען, דורך מיינע אייגענע גרינדליכע בעאבאכטונגען, וויא אויך מיטעלסט איינע צוזאממען־טראגונג, פון אללער־ליי צייטונגס־נאטיצען, — אין דאס גאלדענע אמעריקא ווא דער אין אללגעמיין וויטהענדע געלד־נייץ, לענט זיך זעהר אפט, אלס שווערער גראבשטיין אויף אללעס וואס דעם אידענס רעכטעס דענקען אונד געפיהל, אם טהייערסטען זיין זאללטע. . . .

ד ע ר פ ע ר פ א ס ס ע ר.

הסכמה.

הנה בתקותי, כי הספר הנוכחי יעל לרצין לפני בעלי מדע, יען כי הוא הרב החכם מגזע היחש מו״ה בצלאל נ״י יעווינין, כבר נודע בכתביו הראשונים, למותר הוא לי להרבות דברים, והי׳ שלום לכבוד הרב המחבר נ״י ולכבוד בני ישראל.

הבעה״ח בזה יום ה׳ חקת ה׳תרנ״ה

יעקב יוסף, הרב הכולל.

An approbation given to the present work, by the Chief-Rabbi, Jacob Joseph.

As I hope, that the present book will be pleasantly accepted by men of knowledge, because, the learned Rabbi "Bezalel Ewnin" a scion of a Rabbical family, is already known by his previous writings; so I am very glad to wish a good success at his enterprise.

Undersigned, the fifth day,
Parshe Chukass, 5655,

JACOB JOSEPH, Chief Rabbi.

מענין לענין.

„ואחשבה לדעת זאת, עמל הוא בעיני“ —
תהלים ע״ג

גאנץ איינפאך געזאגט, ווענן וויר אים מאנאט יאנואר, 1903, אין זעהר פיעלען ענגלישען אונד דייטשען צייטונגען געלעזען האבע־ דיא סענזאציאנעלע מיטטהיילונג פאן דער פארלעזונג דעס פראָ־ פעססאר ד ע ל י ט ש איבער דאס טהעמא „באבעל און ביבעל“ וואָ־ רין דיעזער אסס־ריאלאגיסט געגלויבט אונד גלויבען צו מאכען זוכט, דאסס נאך דער ריקקעהר פאן זיינער לעצטען אונטערזוכונגס־רייזע (עקספּלאָריישן) אין דען מאָרגענלענדערן (אזיען) אונד אין דען פער־ וויסטעטען געגענדען באבילאנס (בבל'ס) זיינע צונגע אבערהאנד האט (ללשונו יגביר) דורך פערדונקעלטע ראדיקאלע אנגאבען. דיא העכטהייט אין הייליגקייט דעס ביבעלטהומ'ס בעהערשען צו קעננען, קורצגעזאגט, ווענן דיעזער פאנטאסטישע אלטערטהומ'ס־קעננער אין דער בעזאגטען פארלעזונג פאָם 13טען דעס ערוועהנטען מאנאטעס, אין דער געגענווארט דעס דייטשען קייזערס אונד פיעלער אנדערען האכגעשטעלטען פערזענליכקייטען דייטשלאנדס אין מוטהווילליגער ווייזע, אלס איינגעבילדעטער (ומאָפיען) אין זיינען אנגעגעבענען ערקלערונגען איבער „תורת משה“ אויפגעטרעטען איזט, וויא צום בייספיעל, דאסס עס גיבט קיינען גרעסערען אירטהום אלס דער

גלויבע, דאסס דיא ביבעל איין אינספיררטעס בוך מיטעלסט דיא
אָפענבארונג גאטטעס (התגלות אלהים) זייא, דענן דיא אפ־
פעבארונג (רעווילייישן) איזט נור דיעזע איינציגע וועלכע
יעדער מענש טראנם אין זיינעם אייגענען געוויססען.... אונד דאסס
דיא „כתבי הקודש", ערקלערטע ער ווייטער, זינד צוזאממען־שטעל־
לונגען פאָן איבעררעסטע (רעמנענטס) אויס דער ביבלישען ליטעראטור
אונד דיא זאנענאנטען מאָזאאישען געזעטצע איס אללגעמיינען האבען
עקסיסטירט אין בבל שאן לאנגע פאר משה רבנו'ס ציטען, פאן
ווא אויס אויך דיא „עשרת הדברות" (דעקאַלאָג) אורשפרינגליך
ענטשטאנדען זינד. נון פערקריבענד אין דאס לאבירינט דער אונ־
געלומפערטען נאכרענקונגען, בעהויפטעט ער נעבענביי, דאסס, דאס
באבילאָנישע געזעטצבוך (קאָדעקס) איזט מאראליש אונד זיטטליך
העהער געשטאנדען, אלס דיזע דער מאָזאאישען, אונד ענדליך, דאסס
דיא געשיכטע פאן נבוכדנצר ווער בלאס איינע אלטע כאלדעאישע
פאבעל וואס דער שרייבער דעם בוכעס דניאל שלעכט פערשטאנדען
האט—נון דיעזען אונד עהנליכען אנשויאונגען דעם בעטרעפענדען—
אין דען אבגרונד דער ניעדריגסטען פערווירונגען פערזונקענען
פארשערס, וועלכע דיא נעטצענדיענערשע בבלים דיא עלטעסטען
פאהנענטרעגער פאן גייסטעסריינהייט אונד געלעהרזאמקייט, דאס
איבריגענס אין אונערהערטעס ווידערשפרוך שטעהט מיט דער
אלגעמיין איינגעזעהענען טראדיציאן אונד מיט דען טהעאָריען דער אלט
אונד נייע געשיכטליך בעריהמטען געלעהרטען דער וועלט... דיעזע
הירנפערבראנטע אונד בעליידיגענדע אנשויאונג דעם אונגלייבינען
פראפעססאָרס האט דען פיינליכסטען פערדרוסס אונד דאס טיעפ־
סטע ערגערניסס אונטער דען רעכטגלייבינען קריסטען דער וועלט
הערויפבעשווארען.

וויר יהורים מ ססע; דעם בדחן דעליטש אין ערסטער ליניע מיט
פערצכטונג ערקלערען, דאסס ער זיך פאן זיינעם בערוף אלס אלטער־
טהומס־פארשער לאסצורייסען זוכט אונד זיך צום ראנגע איינעס
אפאסטעלס הינויפשווינגען וויל, אויף דען רואינען דער היידנישען
טעמפעל אונד בבל'ס טהארע איינע אוסגעשטאלטונג (גלגול) פאם
ביבלישען „דור הפלגה“ נאנץ עהנליך איזט, זאונד אויף איהם, אלס
טארערגער דור הפלגה'ניק איזט נעקאממען דיא פערווררונג אונד
קאפפפערדרעהונג (איבערקעהרעניש אונד צומישעניש) וויא אויף דעם
אלטען „דור הפלגה“ דענן זא שטעהט עס דאך אין דער ביבעל גע־
שריבען — ויהי כל הארץ שפת אחת וג"ם, „דיא גאנצע וועלט
גאר איינערליי צונגע אונד איינערליי שפראכע“. נון אבער אלס זיא
— דעליטשס קאלעניאל שפראכע — הבה נבנה לנו עיר וג"ם,
„לאססעט אונז איינע שטאדט אונד איינען טהורם בויען, דעססע
שפיטצע ביז אין דען הימטעל רייכען זאלל, דאמיט וויר אונז איינען
נאמען מאכען“ דא האט נאטט איהרע שפראכע אונד איהרען זינן
פערווירט אונד צערשטרייעט נאך אללען טהיילען דער וועלט—
אונד וועגן דעליטש הייטע ערשיינט מיט זיינעם פערווירטען אונד
פערדרעהטען פכוידערזאקק, דאסס „תורת משה“ איזט איינע ליטערא־
רישע גנבה (איין פלאגיאט), אום דורך זאלכע פערשפאטונגס־
ווערטהע האלטונג— דיא עבענזא וויא אין מערכען פאן טו זענד
אונד איינע נאכט קלינגט)—פאן זיך רעדען צו מאכען אונד צו איינעם
נאמען זיך אויסצואוואכסען, קאנן ער דעם ערבע דער נעמיינרע
יאקאבס—מיט דער הייליגסטען בעדייטונג פאן דת משה וישראל,
תורה צוה לנו משה א.ז.וו.—אויך ניכט איין יאטטא (כעוקץ של יוד)
ענטווייהען. און אונז ניכט אום איין האאר דאס בעקענטניס צו
אונזערעם אלטען גלויבען אבשוואכען.

נון אבער, אָ, עס איזט היממעלשרייענד! ווארויף ווירקליך צו קלאגען האבען אונד צוואר מיט דען ווארטען פאן מנעים זמירות ישראל „איך דאכטע נאך אום עס צו בגרייפען, אבער עס איזט מיר צו שווער", דאס איזט דער נענעראלשטאב, דער רעפארם פרעדיגער מיט איהרען אויף בארעגראָזען בעוויז איינפיהרונגען בערוהיגענדען פלענע, נענען דיא רעכטגלייביגקייט (ארטהאדאקסיא) בבית יעקב, אום דיעזע דירעקט אדער אינדירעקט מיט גרעססטער אונפערשעהמטהייט אבצושוואכען.

הערט אונד שטוינט! אונטער דעם דאטום פאם 31טען מאי 1902 (למספרם) האט איינע נויארקער צייטונג פאלגענדעס געשריבען: „עהרע פיר פראפעססאר שעכטער! געלעגענטליך דעס פאן דער זאגענאננטען „דשודעאנס" פעראנשטאלטעטען באנקעט צור עהרע דעס פראפ. ה. ס שעכטער, דער פאן דער קאמברידש אוניווערזיטעט, וואו ער אלס פראפעססאר דער העברעאישען שפראכע אונד דער ראבבינישען ליטעראטור פונגירטע, נאך ניוארק בערופען ווארדע, אום דאזעלבסט אלס ראש ישיבה (פרעזידענט בלע״ז) דעס ארטהאדאקסישען (?) סעמינארס צו ווירסען, בייא דיעזער געלעגענהייט—זא לויטעטע דער זיינער צייטיגע בעריכט דער צייטונג — נאכדעם דאס באנקעט סערווירט ווער, האט איין נעוויסער דר. לייפציגער אין זיינער בעגריסונגס־רעדע נאמענס דער „דשודעאנס" זיך וויא פאלגט געאייסערט: „וויר האבען געטהיגט אין דיעזעם לאנדע איינען מאנן, וועלכער זאלל איםשטאנדע זיין צו אונז אידישע געלעהרזאמקייט דורך אידישע ארגען צו איבערגעבען אונד אלס פרינץ דער אידישען געלעהרזאמקייט רעפרעזענטירען וויר איהנען אונד דער גאנצען נאציאן דען האכגעלעהרטען דר. ה. ס. שעכטער, א. ז. וו.

וועהרענד וויר דיא בענריסונגס־ווארטע דעם דאקטאר לייפציגער לעזען, שטעללען זיך אונז דיא פאלגענדע פראגען ענטגעגען: ערשטענס ווזמע איינענטליך מיינט דר. לייפציגער מיט דער בעצייכנונג „וויר“? מיינט ער דיא רעפארמער? וואס פלאפפערט ער דאנן פאן אידישע געלעהרזאמקייט? האבען דענן דיעזע אידישע געלעהרזאמקייט? מיינט ער אבער דיא אין דען לעטצטען 25 יאהרינען איינגעוואנדערטען ארטהאדאססישען יהודים, נן דארויף ווארטענד, קאנן דר. לייפציגער נאך לאנגע אויף איינער זייטע ליגען ביז דיעזע זיך ווערדען הערביילאססען אויף דעם אלטאר דער רעפארמער אפפער דארצובריננען.

ב׳ צווייטענס - וואס האט ער געמיינט דאמיט „דען נויים אידישע געלעהרזאמקייט צוא איבערגעבען“ וועלכע גויים מיינטע ער? פיר קריסטליכע אדער אידישע גוים? וועלכע אימטער ער מיינטע, מיינט ער שלעכט—וויא דיא רעפארמער, זא דיא קריסטליכען גויים, קיינע פאן ביידען ווינשען אידישע געלעהרזאמקייט דורך אידישע אויגען צו עמפפאנגען.

מיט גדולה, געעהרטער לעזער! וואהרשיינליך האט דר. לייפציגער געמיינט אום דיא אויסער ארדנונג געראטהענע רעפארם מאשינע צו רעפארירען, דאצו מוס מאן האבען איינען מאנן, מיט געלעהרזאמקייט, אום אויף דער קריסטליכען קאנצעל דורך דיא אויגען אונד דורך דיא צונגע דער אידישען רעפארם־פרעדיגער דען קריסטען צו צייגען וויא גראס דיא מאכט דער—קראפט דעם געלדעס אונד פירסטליך בעזאלדעטען גראסען — אידישען פרעדיגער איזט, וועלכע דען דור הפלגה טהורם בעשטייגען, אום פאן דעססען העהע דען קריעג צו ערקלערן אונד דען מענשכען מיט בייסענדעם שפאטט זאגד אין דיא אויגען שטרייען, וויא דיעזע גייסטיג פערקאממענע

מיסנעשעפפע זעלבסט דאס הייליגסטע געטטליכע געזעטץ, שאָנונס־
לאז מיט פיסען טרעטען, דיא אהנע אויך נור דען נערינגסטען בע־
גריף פאן דעם אייגענטליכען זינן אונזערער תורה שבכתב, פיעל ווע־
נינער פאן תורה שבעל פה צו האבען, זיא וואגען איהרע סרוטטע,
פערדרעהטע אונד נאטטלאזע מיינונג איהרען צוהערערן אויפצר
דרינגען—דיא ציימונג „הצפירה“ האט שאן אם 19טען פעב. 1884
ציטירט ווארט פיר ווארט דאס בעריכט אוים דער לאנדאנער
„Jewish World“ איבער דיא אמעריקאנישע פרעדיגער, איבער
דיעזע אידישע אויגען (?) אונד „אידישע נעלעהרזאמקייט (?)“ וויא
פאלגט: עתוני הזה מטייל ארוכות וקצרות בעניני תיקן הדת בא־
מעריקא ומוציא במספר שמות הרבנים (?) ומתאר שיטת כל אחד
ואחד מהם איש על מחנהו ואיש על דגלו, וכך הוא מונה—ראבבי
זאננענשיין מסט. לואיז מציע לחוג חג לידת הנוצרי הירש מפילא־
דעלפיא פוסק להיתר נשואי תערובות, ל א נ ד ס ב ע ר נ בראט־
שעסטער נחר להעביר לשון הקודש מן התפלות, קאהלער בנויארק
סובר להעביר יום השבת ליום הראשון בשבוע, ו ו י י ס מסינסינאטי
מתיר מאכלות אסורות לאושפיזין המזומנים בבית מדרש הרבנים,
הירש משיקאגא מוכיח שראוי לבטל מצות מילה—

הצבי הזה (הירש), וועלבער הייסט הייטע־צרטאגע לעבערליבער־
ווייזע דער „פאבסט דער רעפארם יהודים, האטטע אין זיין ענגליש
בלעטעל „רעפארם אדוואקאט“ פאן חנוכה־וואכע (שנת תרס"ג)
ערקלעהרט, דאסס חנוכה ליכט איזט קיין חיוב צו צינדען, אבער
דיעזע וועלכע זיך נוהג (?) זינד יא צו צינדען, מיססען דאביי דען
כל ת אנלעגען. מיט זאלכע אויסגעטראכטעטען זאכען וועלכע ניכט
געשטויגען אונד ניכט געפלויגען זינד. קאממט ער זעהר אפט
נאר דער גויאישער ביהנע דער נאציאן...

איך וו׳לל די געדולד דער ליעבען לעזער ניכט לאנגע מעהר אויף פראבע זעטצען, אונד וויל עס מיט דעם הסכמה־געבער דר׳ לייפציגער קירצער מאכען. דאך מעכטע איך נאך פראגען ווער האט איהם אטהאריטעט געגעבען פראפעססאר שעכטער אלס „פרינץ" פיר די גאנצע נאציאן פארצושטעלען? ליגט ניכט דא־רין אויך ווענן ער דיעס נור זיננבילדליך געמיינט האט—איינע פער־לעטצונג דער פעראיינגטען־שטאאטען־קאנסטיטושן? יעדעס קינד וויס עס, דאסס דיעזע פרייע לאנד דולדעט קיינע טיטולאטורען, קעננט קיינען ראנגאונטערשיעד, (מיט דער איינציגען אויסנאהמע דער מולטי מיללי־אנערע, וועלכע פערהייראטען איהרע טעכטער אן אייראפעאישע א ד ע ל י ג ע שלעפער פאן בדלות געווארענע באראנען גראפען אונד פירסטען, אום דאס יענקישע כלום צו „פערעדלען", וויא צום בייספיעל גולד׳ס יורש, דער פראנצעזישע אנטיסעמיט אונד קארטענשפיעלער גראף באני קאסטעללאן אונד דערגלייכען).

נון וואס האט דער פאנטאסטישע פלאנמאכער געמיינט מיט זיינעם „פרינץ" דיפלאם?

„איין פרינץ דער געלעהרזאמקייט" זאגטע ער.

וועלכע געלעהרטע האט ער געמיינט? די אייראפעאישען? הס מלהזכיר! דא העטטע ער זיך דאך לעכערליך געמאכט! דענן די בעקאנטען תלמוד־אויטהאריטעטען, די רענאמירטען „סייע־ניסטען" אין אלען אבטהיילונגען דער וועלטליכען וויססענשאפט, פערפאססער דער געדיעגענסטען ווערקע, די אייראפעאישען האכ־געלעהרטען, די אין איינער האנד די פאקעל פאן תורה אונד אין דער צווייטען דאס ליכט פאן בילדונג טראגען, וועלכע מיט רעכט דען טיטעל „פרינץ" (מאן מלכא רבנים) פערדיענען מעכטען, דיעזע קאנן דאך דער שפאסיגע רר. לייפציגער ניכט געמיינט האבען, דענן

דיעזע האבען עס מיט דעם אויף קאלומבוסעס ירושה מיט איינעט־מאלע צום פרינץ געסטעמפעלטען פראפעססאר שעכטער זעהר וועניג אדער בעססער גאר ניכטס צו טהון.

קעהרען וויר נון אונזערע בליקקע צו דעם ניי געבאקענען „פרינץ" צום העררן פראָפעססאָר דר. שעכטער זעלבסט, ער האט ביי דעם גענאנטען „קרענונגס־אקט" אין זיינער בעאנטווארטונג אונטער אנדערעם פאלגענדעס געזאגט:

דיא עמאנציפאציאן דער יודען ווירד ניעמאלס פאללקאָמ־מען זיין, ביז ניכט דיא אידישע וויססענשאפט עמאנציפירט ווערדען ווירד!

דער אויסדרוק „עמאנציפאציאן" בעצייכנעט „פרייהייט". נון דא פראגען וויר, ווער זינד דיעזע וועלכע פאן זיינער פרינצליכע האהייט פרייהייט אין דיעזען פרייען לאנד ערווארטען? מיינט ער דיא ארטהאדאקסען? געוויסס ניכט! וועלכע דענן? ער מיינט וואהר־שיינליך דיא אמעריקאניש־דייטשע יודען, פיר דיעזע, זא וויא פיר זיינע גלייכגעזיננטע מיטבריעדער פאן דער „דשודעאנס" אונד פיר דיעזע איזט זיין איינעפילרעטעס בעפרייהונגס־ווערק גאנץ נוטצלאז, דענן בעקאננטליך האבען דיעזע רעפארמער שאן זייט איינער לאנגען רייהע פאן יאהרען, נאך בעפאר זיינע דורכלויכט גערוהט האט זיך אין דאס קאלומבוס'שע לאנד ניעדערצולאססען שאן מעהר אלס גענוג אויס דעם פרייהייטסבעכער געטרונקען, פאן דעססען טומעל איהר געהירן אימטער מעהר אונד מעהר בעפאנגען אונד אנגעגריפפען ווירד, דיא זיך אין איהרעם פרייהייטס־רויש שאן אונצעהליגעמאל עלענדליך בלאמירט האבען, דיא דען וואהרהאפטען, אלטגלייביגען, גרויבערטיגען, פראממען יודען פעראכטען אונד פערשפאטטען; דיעזען אלס איין פינסטערלינג, אלס איין פיינד דער ציוויליזאציאן אונד

בילדונג בראנדמארקע, דיא דען נעפעהרליכסטען אנטיסעמיטיזמוס אונד ראססענהאסס אין איהרעם שאסע נעהרען, דיא איינעם גוט־ן, בעשיידענען, פראממען יהודי ניכט אינ׳ס נ זיכט זעהן קעננען ווייל ער טלית ותפילין לעגט, ווייל ער שבת אונד יום טוב האלטעט, ווייל זיינע פרוי איין כשר׳עס הויז פיהרט אונד דיא עהעליכען געזעטצע אויף׳ס שטרענגסטע בעאבאכטעט; דיא דעם וואהרהאפטען יהודי האססען, פעראכטען אונד פערשפאטען ווייל דיעזע זיך ניכט וואלכען אונטערריכטען לאססען פאן איהרען עמי הארץ פרעדינערן, דיא זיך וויא דיא דראטהפופען אויף דער קאנצעל בעוועגען אונד אויף דיא קריסטליכען זענגערינען, וועלכע דאס „שמע ישראל“ זינגען ליעבאייגעלן.— דיעזע מיינט זיינע דורכלויכט צוא עמאנציפירען? א דיעזע האבען זיך שאן לענגסט פאם ליעבען הערר־גאטט עמאנציפירט!

אבער איזט א קשיא אויף א געוועהנליכען בשר ודם׳ניקס רעליגיאנסבעגריפפע, איזט זיינע דורכלויכט איין אויפריכטיגער רעליגיאנס־ברודער אונד זיך אום ישראלס אונגליק יא קיממערט, דא מיססטע ער ביים אנבליקק דער אמעריקאנישען לייכטענדע (?) רעפארם נעשטירנע מיט ירמיה הנביא וועהמיטהיג אויסרופען „על אלה אני בוכיה!“ אויך ירמיה הנביא האט נעקלאגט איבער דען רוהינירטען צושטאנד דורך סילוק הדעת וסילוק השכינה, דאס הייכט דורך איינע רעליגיעזע אונוויססענשאפט אונד גאטטלאזיג־קייט אים יודענטהומע! דא מוססטע ער צו דער איבערצייגען קאממען, דאסס דיעזעבע פלאגע הערשט אויך אונטער דען אונגלייבינע רעפארמען אמעריקאס אונד בעדויערענד דען קאפף שיטטעלן „ושפחה כי תירש גבירתה!“ דאסס דיא אלטהערגעבראכ־טע וואהרהאפטע תורה ואמונה פאן דען רעפארמען ניעדערגעדריקט

ווירד אונד מיססטע אין דעם קבלת פנים, אין דער איהם צו טהייל געווארדען עהרענהאפטען בעגריסונג ניכטס אנדערעס, אלס איין הייכלערישעס פערלאקוננס שפיעל געפונדען האבען.

וויא דעם אויך זיין מאג, דיא וואהרהייט מוז מאן געשטעהען, דאסס וויר האבען נאר ניכטס צו טהון מיט אירגענד וועלכע ע־מאנציפאציאנס פלענע, וויר שטיטצען אונז אויף דיא ווארטע דעם מנעים זמירות ישראל „אמרות ד׳ אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ״ ד. ה. גאטטעס ווארטען זינד לויטער וויא דורכגעלייטערטעס זילבער אים אירדענעם טיגעל בעוועהרעט זיעבענמאל,״ (תהלים י״ב) אונד וועהמיטהיג בעטען וויר אויף דיא שרידי עמינו „כי אתה ד׳ תשמרם תצרנו מן הדור זו לעולם! ד. ה. אה גאטט! וואללעסט זיא בעוואכען, אונד אונז בעהיטען, פאן דיעזען געשלעכט עווינגליך (*ibid.*) דאנן ווערדען וויר גענוג מעכטיג זיין אבצווייסען דיא מאסקע פאן דעם געזיכטע דער רעפארם,—דיא פארם— עמאנציפאציאנס— מישמאש,—מאסקעראדע, וועלכע אונאויפהערליך בעמיהעט זינד צו פערגונגלימפפען דען דגל ישראל אויף וועלכעם אין פלאממענ־שריפט געשריעבען שטעהט „אל תשמח ישראל אל גיל בעמים!״

עד מתי קץ הפלאות.

נבלע ישראל, עתה היו בגוים ככלי אין חפץ בו.
(הושע ח׳)

אום איין מענליכעס נערייכעס אונד בייטראגענדעס בילד צו נעבען, פאן דען פערפיהרערישען בעשטרעבוננען דער רעפארמער, מוס מאן איהר גאנצעס טהון אונד לאססען ג.נוי בעאבאכטען, וויר מיססען איהרען קריענספלאן שטודירען אונד וויר מיססען וויססען וועלכע וואפפען זיא דעם וואהרהאפטען יודענטהום גענענאיבער נעברויכען, וויר מיססען איהרע „כלי משחית" קעננען, איהרע שלויע אינטרינען (רענקע) ערפארשען, אונד אללע איהרע שלייב וועגע אויספינדען.

דיא רעפארמער זינד אויס אללען לעבענס־קרעפטען בעטיהעט, זיך מיט דעם יענקי, מיט דעם שטאק־אמעריקאנער, אין יעדער הינ־זיכט אונד אין יעדער בעציעהונג צו פערשמעלצען. דער ערסטע שריטט צו דיזער אססימילירונג איזט זעלבסטפערשטענדליך דען

אלטען בינד צו צערשטערן אונד איינען נייען בונד צו שליססען. זיא צערשטערען דען בונד מיט אונזערע אורפעטער (*Patriarchs*) „אברהם, יצחק ויעקב", זיי צערשטערען דען אלטען בונד מיט איזראעלס נאטט, אום איינען אנדערען בונד מיט דער מאדערנע וועלט צו שליססען. דיעזער בונדעס וועכסעל ערפארדערט אפפער אונד דיעזע ווערדען נערנווילליג דארגעבראכט. פאר אלייעם ווערדען אללע אידישע קעננצייכען אונד מערקמאלע אבגעשאפפט, דער נאמע, דיא שפראכע, דאס געזעללשאפטליכע לעבען, דיא בעגעגנונג, א. ז. וו. דאס אללעם מיט זא אייגגעריכטעט זיין, דאסס דער יענקי זאלל אין קיינעם פאללע חלילה אויך נור מוטהמאססען קעננען, דאסס ער עס מיט איינעם יודען צו טהון האט, פלייש מוס פאן דעם קריסטליכען בוטשער געהאלט ווערדען, דער קריסטבוים ווירד וויהנאכטען הערגעריכטעט, מצות דארפען ניכט אינס הויז געבראכט ווערדען, איינע מזוזה אן דער טהירע צו האבען, ווערע דיא גרעססטע פערלעטצונג דעס גוטען געשמאקעס, דער טעמפעל מוס געראדע זא אייגגעריכטעט אונד דער גאטטעס (?) דיענסט מוס געראדע זא געלייטעט ווערדען, וויא אין דער סאנט פאטריקס קירכע, אים טעמפעל אים הוט צו זיטצען ווערע איין פערשטאס געגען דען ברודער יענקי, קורץ, אללעס וואס זעלבסט נור דעם שיינע נאך, פערראטהען קעננטע, דאסס דיעס אידעש איזט, מוס אבגעשטרייפט, אבגעשליפפען אונד נאך קריסטליכעם געשמאק געפאלשט ווערדען.

דיעזע נגעי צרעת, דיעזע אם פלייש אונד בלוט דעס יודענטהומס וואוכערענדען אונרייגע אונד פעראונרייגיגענדע פלאגען, דיעזע שטאקבלינדען אויסוויכסע, האבען נאך דיא אנפערשעמטהייט איהרע שטומצינגען הענדע מיט דעם ריינען קלייד דעס וואהרהאפטען אונד אלטגלייבינען יודענטהומס, אבצוטראקנען אונד פאר אללער וועלט

דען ארטהאדאקסען יורען צוא פעראונגליםפפען אונד איהן אלס
זינדענבאק דארצושטעללען. זיא בעהויפטען נעהמליך נור דער
ארטהאדאקס׳ן יודע האט שולד דאראן, דאסס דיא אבשייליכע אנ־
טיסעמיטען־מגפה זא געוואלטיג אום זיך גרייפט, דיא אלטגלייביגען
תפילין־לעגער אונד מצה־עססער ציעהען דען האסס דער אנדערען
נאציאנען אויף דאס אידישע פאלק, וויל דיעזע מיט איהרעם
פערשטאקטעם הערץ ניכט נאכגעבען וואלען, זיך פאן דען צי־
וויליזירטען אונד געבילדעטען (?) פרעדיגערן ניכט פיהרען אונד אונ־
טעררינכטען לאססען, זיך ניכט אונטער דיא פלינעל דער רעפארם־
פראפאגאנדא שטעללען וואללען אונד צלם זאנדערלינגע,
איזאלירט אונד פאן אללער ועלט אבגעשלאססען צו לעבען ווינשען!
כועכטע: דיא ארטהאדאקסען—זא זאגען זיא—זיך בעלעהרען לאס־
סען, מעכטען זיא אננעהמען דען גוטען ראטה דער רעפארם־רע־
בנים, וועלכע פיה־ט צו דעם וואהרען צוועק, צור פערברייטונג פאן
נייסטיגעם ליכטע, דאנן ווירדע דער יודע אין אמעריקא מיט
ערהאבענעם הויפטע שטאלץ אומהערוואנדעלן אונד פאן אילען
אמעריקאנערען בעוואונדערט ווערדען.

אינצווישען מוז איך בעמערקען, דאסס אללעס וואס איך דא
שרייבע, בערוהעט ניכט אויף פערמוטהונגען, זאנדערן אויף באללע
בעווייזע, עס ליגען פאר מיר אויסשניטטע פאן פערשיעדענען ענג־
לישען צייטונגען, אין וועלכען דיא רעפארם־רע־בנים זיך ביי דען
גויים דאמיט איינשמייכעלן וואללען, אינדעם זיא דען סומה (?)
בעססער געזאגט, דיא אינפערשעהמטע פרעכהייט אונד גלייבענלאזע
חוצפה האבען, דיא ארטהאדאקסען אין דען אויגען אנדערער נא־
ציאנען צו פערלאכען, צו פערשפאטטען אונד הערצבצואווירדיגען.

פאָר איינינער צייט וואר ערשיענען איין בוך אונטער דעם נאמען *"The original Mr. Jacobs"* דער אָריגינעללע מר. דשייקאבס. דיעזעס בוך האט הערויסגעגעבען איין יודענפיינדליכער פראפעססאר. נון זעהן וויר גענען וועלכע יודען שליידערט ער זיינע פערניפטעטע פפיילען? גענען די א ארטהאדאקסען אדער גענען די א דומם־שטאָלצע, אויפגעבלאזענע רעפאָרמער? נון גענען די א רעפאָרמער וואר עס געריכטעט. דער תפילין־לעגער אונד דער מצה־עסער, דער שבת־האלטער אונד דער לולב־שיטטלער, דיעזע קלאססע אָלטמאדישע יהודים ווארען איהם קיין דאָרן אים אויגע, גענען דיעזע האט ער ניכטס איינצואווענדען געהאבט, דיעזע האבען זיינען האסס אונד נייד ניכט עררעגט, זאָנדערן נור די א אמביציעזען רעפאָרמער, די א אָם ליעבסטען מיט איהם אויס איינער שיססעל עססען וואָללען, גענען דיעזע האט ער זיינען גאללבייטעל אויסגעשיטטעט. די א רעפאָרמער מיסטען זאָדאן איהר מעגליכסטעס טהון, קאפיטאל אָפפערן, איינפלוסס אויסאיבען אום דיעזע איהנען געפעהרליכע לעקטירע, דיעזעס גנע־צרעות בוך, דיעזעז חמץ פאָן דעם ענגלישען ביכער־מארקט מבער צו זיין.

נון נעהען וויר ווייטער, איין געוויססער רעוו. דר. ראַדין האט אמאל אן דען פרעזידענט מאק־קינלי איין שרייבען געריכטעט, אין וועלכעם ער דעם פרעזידענט פארווירפע געמאכט האט, אונד די א רעפאָרם־בעלי צדקה אין שוטץ גענהמען וואָללטע, העער ראַדין האט אונטער אנדרעם פאָללגענדעס געשריעבען:

„איך בין זעהר איבערראשט, דאסס זיא אין איהרער דאנקזאגונגס־פראָקלאמאציאָן הינזיכטליך דעם שרעקליכע אונגליקקעס אין גאלוועסטאָן, טעקסעס, די א וואָרטע בענוצט

האבען „דיעזעס אונגליק האט נעציינט פיר דיא וועלט דיא נעפיהלע פאָן סימפּאטיע אונד קריסטליכער וואָהלטהעטינקייט" האבען דענן דיא יודען ניכט דאסזעלבע נעציינט?"

דאסס דיעזע רעפאָרמירטען נעלדזעקקע זיך מיט רעכט בעלייר דינט נעפיהלט האבען, איזט זעהר נאטירליך, דענן אין דער וואהר־הייט האבען יא דיא יודען פערהעלטניססמעססינ פיעל מעהר נעלד הערגעגעבען אלס דיא קריסטליכען מיליאָנערע, אונד דאָך?

וואס דאָך? שא! דער יודע וועגן ער מיט דעם קריסטען אויף איינער שטופע שטעהען וויל, דאנן מוסס ער זיינע מאַשען אויס־לעערען אונד האט ער דיעזע שאָן אויסנעלעערט, דאנן זאגט מאן איהם: „סאלאמאָן אייזיקו!" אָדער עהנליכע שפּאָטטנאמען אונד אין ענגליש „בקהלם אל תחד כבודי!" — נאררישע רעפאָרמער! קראַטצט (ראזירט) איער נעזיכט הונדערטמאל אים טאגע, פרעססט נבילות וטריפות מיט איהנען אויס איינער שיססעל, טרינקט איהרען ויין, פערשוועגערט אייך מיט איהנען, איהר מאגט זיין דיא בעסטען ברידער מיט איהם אין דער פרייטמיער לאָדש, אומארמט, האלזט אונד קיססט איינער דען אנדערען, אבער דיא קרוממע נאזע בלייבט דאָך קרום אונד ישראל—זאָגט אויך דער גוי—„א ף ע ל פ י שחטא ישראל הוא!"

ישראל אונטער אנדערען אומות צו פערשמעלצען איזט אבזאָלוט אונמעגליך אונד קאָנן זיך איינער יא פערשמעלצען, דאנן איזט ער קיין בר ישראל, דאנן איזט ער זיבער, דאסס דיא פיססע זיינער אור־אור עלטערן אם בערגע סיני ניכט געשטאנדען וואָרען.

וואָללען וויר מוסטערען דיא ערא־ייגניססע אונד נענוי בע־טראַכטען דיא ערלעבניססע דעס יודענטהומס אין דיעזער נייא

מאַדישען וועלט אמעריקא, זאָ איזט דיעס קיינע ליכטע
ארפנאַבע, ווייל דא ניבט עס קיין גלייכגעוויכט (באלאנס) אום
דען מיטטעלפּונקט דער איינאנדער ענטגעגענגעזעצטען דינגע צו
פינדען. דא פינדען וויר אבערגלויבע אין דעם אללמעכטיגען דאָל־
לאר, בלינדעס פערטרויען אין דעם טאמאַן (געקרביטעל בלע"ז),
אונד אנדערזייטס אונגלויבע אן גאָטט אונד זיינער הייליגען רע־
ליגיאָן.

דער וואהרהאפט גלייביגע יהודי שטעהט דא מיט געביינטעם
ריקקען אונד נעזונקטעם הויפטע אונד פראגט רבונו של עולם
„עד מתי קץ הפלאות? !" — עס איזט יא איינע וואונדערליכע צייט
איין זמן „הפלאות". אהנזיסטענדע, אונגעשולטע, אונגעלערנטע,
אויסגעלאססענע רעפאָרם חזנים־רבנים וואָלגען מיט אללער גע־
וואלט דעם מיט תורה וחכמה דורך אונד דורך פאָל געזעטטיגטען
תלמוד חכם ניעדערדריקקען, פערלאכען אונד פערשפּאָטטען, וואַ־
רום? ווייל דיעזער ניכט „אמן" זאגען ווילל אויף דאס שוואנגע־
נשאנגם דיעזעס בלעהנענען חזן־פרעדיגערס! דער אָרטהאָדאָקסע,
קאנזערוואטיווע יהודי ווירד פאָן דיעזען גרועים ושפלים פערהעהנט,
ווייל ער זיינען געפאללען פינדעט אן איהרען קאטצענגרימאססען
אונד אן איהרעם גריקעלשפּיעל. נו עד מתי? וויא לאנג נאָך?
וועגן ווירד אייגענטליך דיעזער קץ הפלאות שאן איין ענדע נעהמען?

עס מאג איינער דער קאלטבלוטיגסטע מענש זיין, דאָך איזט עס
איהם אונמעגליך רוהיג אונד שווייגענד צוצוזעהען דיא געמיינהייטען
ועלכע דיא גאָטטלאָזען רעפאָרם־פרעדיגער בעגעהען, זיא שענדען
דאס יודענטהום ביי יעדעם שריטט אונד טריטט אונד הימטעל־
שרייענד איזט דאס רשעות פאָן דיעזען בורים, רקים ופוחזים. עס

איזט נאָך ניכט לאַנגע הער, דאסס דער כופר בעיסר, דער רש״ז ומומר להכעים דר. עמיל הירש פאָן שיקאגאָ האט עפפענטליך גע־זאגט אונד געשריעבען: „דער אידישע שבת איזט טאָרט, קאָממט וויר וואָללען איהן בכבוד בעגראבען! דענן גאָטט האט דיעזען ניע־מאלס בעפאָהלען!“

דיעזער שווינדסמאנען וואגט עס נאָך גאָטטעס נאמען צו ער־וועהנען! — „ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך!“ שבת ווירד ברית גענאננט לעשות את השבת לדורותם ב ר י ת עולם.

דיעזער התרסקאָפף האט עפפענטליך געזיגט אונד געשריעבען, ער גלויבט ניכט אין דער „בבא מעשה“ פאָן מעשה בראשית, וויל זיין פערריקטער מוח עס ניכט גלויבען קאנן, דאסס אין זעכס טאגע איינע זאָלכע וועלט געשאפפען ווערדען קאָננטע.

* * *

„ראוה צרים שחקו על משבתיה —
שחקו על שבתותיה״.
(מדרש איכה). (1)

דאס בלוט איינעס יעדען וואהרהאפטען יהודי׳ס מוסס אין שטאקען געראטהען, דיא נערווען ציטטערן, אונד איין געפיהל דער ביטטערסטען ענטריסטונג מוס יעדעס אידישע הערץ ערגרייפען, אנגעזיכטס דער אונפערשעהמטען חוצפה דער מאראליש טיעף געזונקענען מחללי דת ואמונה, דיא אונאויפהערליך שרייען „פארט מיט דעם שבת!״ אונד דיא פראגע שטעללט זיך אונז ענטגעגען עד מתי? וויא לאנגע נאך? וויא לאנגע נאך ווערדען דיא נאטט־לאזען היפערעפארמער דאס יודענטהום בעלעסטיגען מיט איהרעם צעכטערנעשריי אין דען ענגלישען צייטונגען: „פארט מיט דעם שבת?״ וויא לאנגע נאך ווערדען זיא איהר געמיינעס גריקעל־שפיעל אדער טראגי־קאמיק דער אסימילאציאן, וועלכע פאן דען ארטיסטען דער פראטעסטאנטיש געזיננטען פרעדיגער אויף אידישעם באדען איני׳ס ווערק געזעטצט ווירד, צור שוי טראגען? דא לעזען וויר צור שאנ־דע דעם שרייבערס עמיל הירש אוים שיקאגא

"Urges the Jews to adopt our Sunday„

(1) ובהעתקת הת״נך ללשון רומית, הנודעת בשם „וואלגאטא״ נמצא הדרש הזה, בדרך הפשט הפשוט,

צווינגט דיא יודען דאסס זיא זאָללען דען שבת אויף זאָנטאָג פערלעגען. דאס וואר זיין כּאָסטאָ אין דער איננסט אבגעהאלטענען פערזאממלונג דער אמעריקאנישען רעפאָרם פרעדיגער אונד וויעדערהאָלטע עס אין דער קאָנפערענץ אין ניואָרלינס:

Strong sentiment favoring transfer to the Chr....Sunday

היסמעלשרייענד! זעהען וויר ניכט הייטע דאסזעלבע טרויריגע אונד שרעקליכע בילד וויא וויר עס צור צייט דעס חורבן בית ראשון געזעהען האבען? שחקו על שבתותיה! דיא שונאי ישראל שפּאָטטען איבער ישראל אונד איבער איהרען שבת ויום טוב! עד מתי? ווערע עס ניכט צייט זיך מיט זאָלכען דאָקטאָרען (רופאי אליל) וויא הירש וסייעתו, וועלכער זיינער צייט פאַסט אין אללען צייטונגען, געגען זיינעס כיינגענס אן מעשה בראשית, מיט דעם אנאַרכיסט „מאָסט" גלייכגעשטעללט ווארדע, געביהרליך אבצורעכנען? דיא העברעאישע צייטשריפט „הפסנה" (ש:ה רביעית 1892 נומער 17) האט זעהר ריכטיג בעמערקט "אסיפת המטיפים המתקנים שהיתה לפני שבועות אחדות בנויאָרק וכן האספות הקודמות הראו לדעת, אשר כל ישעם וכל חפצם הוא, לא לבד לפרוק מעליהם את עול התלמוד אשר לא ידעו ולא יבינו, ואת עול השולחן ערוך הכבד להם מנשוא ולהעמיד את היהדות על תורת משה, כי אם לעקור כשורש גם את תורת משה ולעשות את היהדות כמפלצת מוראה ונגאלה, כאשר הוכחנו זאת במאמרינו „הנוציא ישן מפני חדש? בהפסנה ש"ע. אי לזאת לא נוכל לחשוב את המטיפים ההמה לרבנים ורועי ישראל העומדים בראש היהדות כי אם לכומרי הבעל המטיפים לנצרות להפקרות ולהתבוללות גמורה, כי הם עומדים מחוץ לגבול היהדות ודבר אין לנו עמהם.

נון אלס צוגאבע צו דיעזען רעפאָרמירטען גגולים (מעטאמאָר-

פאָזיסטען) פאָן דען פריצים צוררי בת ציון בזמן החורבן מיט איהרער נייאערפונדענען קאָסמאָפאָליטישען סולטור, פערוויזען וויר זיא אן דען גלח שטעקקער. וועלכער ווירד דען רעפאָרמערן דאס פרינציפ דער אנטיסעמיטען גענוי ערקלערען. דיע׳ער ראש לכל צוררי ישראל האט זיך אמאל פאלגענדערמאססען אויסגעשפראָכען, ער זאגטע:

אויף דיא זאגענאנטען אַלטמאָדישען קאָנסערוואטיווען יודען האבען וויר קיין בעזעס בלוט, האבען וויר ניכטס אויסצוזעטצען, אונזערע פראָפאגאנדא אונד אנגריפפע זינד איינציג אונד אלליין געגען דיא דוממשטאָלצע רעפאָרמער, דיא קיינע יודען אונד קיינע קריסטען זינד, געריכטעט, נור אויף דיעזע שפרעכלינגע דעס בעזען סאטאנס (בני השטן) האבען וויר דען ביטטערסטען האסס, אונד זינד איהרע געשוואָרענען פיינדע. (זיעהע דיא בערלינער אידישע פרעססע פאָם יאהרע 1893 נומער 2.)

צרור חטאים!

כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני.
(הושע י״ג ו׳)

נון, אויף גרונד, מיינע פיעליעהריגע געזאממעלטע פערזענליכע ערפאהרונגען, וועלכע מיט דיא ביזהער צו פערשיעדענע צייטען — דורך צופערלעססיגען צייטשריפטען אנגעגעבענען בעריכטע איבער־איינשטיממענד זינד, אין בעצוג אויף דיא האנדעלסזאכע. דער אין רעפארם־לאגער שוועבענדען פיינדע איזראעלס.... זיי עס מיר געמעסס דעם אידישעם פאלקעס שטיממע, וועלכע אויך גאטטעס שטיממע זיי (*Vox populi, vox Dei*) ערלויבט, צו פערעפ־פענטליכען דאס פאלגענדע פערצייכניסס (רעקארד,) פאן פערשוועהונגען אונד ענטהייליגונגען — חלול השם, חלול הדת — אין רעליגיאנס־אנגעלעגענהייטען, זייטענס דער זאגענאננטען רעפארם־יהודים:

על חטא —ביי דיא אים מאנאט יולי 1901, אין פי־לאדעלפיא פאן רעפארם ראבבינים (?) שטאטטגעפונדענען קאנ־פערענס, ווא איין חצוף מיט׳ן נאמען זאננענשיין — אוים דע מאין, אייווא, דען אלטגלייביגען אידען מיט שמוטצפלעקען בע־דעקטע, אונד מיט דין פערדאמטען העללענייסט בעשימפפטע ער דערען אנהאנג אן דיא אללערהייליגסטען טראדיציאנען (תורה שבע״פ), דענן דיא צוזונפט דעס יודענטהאמס אמעריקאס פעריזיבערטע ער, נעהרט אויסשליססליך צום טעמפעל.... אונד

אמר על הנדכאים במיעוטם -(איידי דזוטרא מרכסא, חז"ל) „כי עברה להם העת" לחיות בסנוחח ושלות השקט, פה בארץ הזהב? אשר היא ארץ תחתיות כמו...., יען כי אין לאל ידם לעשות מעשי האמעריקאנים, מבעד לערפלי חופשה נמבזה בחפש הניו, למהלומות בסבת אנרוף, שעשוע בעל נפש ארורה, מזרע איריש, וכושיים ועוד.., ולהנן על חפשם בזרוע עוז, אחרי הרדיפות אשר החלישום בארצות מולדתם, ואשר לרגלם באו דרך אניה בכב ים לאמעריקא.. .בקצרה, לו אמנם הואיל הכותב להשביענו רק מפרי הלולים, אשר נצפנו כו במאמרו, בנוגע לתקות החיים והצלחותיה בארצות הברית, אולי החרשתי, אולם באמרו לרוחתינו, בתור מפקד צבא מלחמה, מהבטחה דמיונית (כימערע) „וכה נבטח, כי לא יהיו רעמים בארץ הזאת, ואם יכנס רוח שטות, באיזה ריקים לנפול על היהודים, באחת הערים הגדולות, אז יוכו שוק על ירך, מאת הפועלים העברים, אשר רבים מהם יודעים להשתמש בבלי מלחמה, וכל העם ישמעו ויראו...." אני גם אני לא אוכל סבלי לשאול— בלוית אנחת סתר והוא, אם ישנם באמת בקרבינו, אנשים נאמנים „לינתנה תוקף" בזרוע, לערוך קרבות ולנער חצנם נגד הקמים עליהם על לא דבר, זולת באשר יהודים הנמו...., איה המה איפוא, אלה אנשי גאולתינו? לנקום בעזרת גבורתם, את נקמת אחיהם הנרדפים עד שפך דם.., ברעם אבני זעם וכדורי רפש ושלג, כרגלי הרשעה העמוקה משאול—בשנאת עולם משיקוצי מין האנושי, לעם עולם, אשר במבטי שנאה ובוז יביטו עלינו, בעברינו לפניהם, בראש כל חוצות, בהערים הגדולות בעולם המעשה....לשפלותינו ולבזיונינו, לעין רואים ולאזן שומעים, ממקרים קטנים וגדולים מקומיות וכלליות, בשכונת הפיחזים מבעלי מראה האמעריקאנים, כנודע למדי עפ"י כה"ע לישראל ולעמים, דבר יום ביומו....— והשנית, כו נ"ב יהי' האמת, בתקות בעל המאמר

הנ"ל על הפועלים העברים, אז גם אז, לא לנו ב"י להשתמש בתחבולה זרה —בת הנכר הזאת, לדרוך נפשינו עז, להלטות ראש נבר במערכה, על אדמת אמעריקא, בהזרותינו על פני הישימון,— במסיבי עריצי ההמון ורשעי הארץ, המתנפלים בשאט נפש ארורה על חסרי־כח מהרוכלים הקטנים (פעדלערס בלע"ז), הסובבים במרכולתם במרחבי הרחובות, להרגיזם בגדופי קלון אשר ישרטו שרטת באזן השומע, לסקלם באבנים ולעפרם בעפר, לחרדת עין רואה מכל עובר ושב..., יען וביען כי פעולה לתועבה כזאת,—בהרג הרג ובשפך דם רחקה מאד מדת משה „לא תרצח", הכולל את כל מין האנושי.. ואכפל את דברי, כי בהגלותינו בארץ החדשה, לא לנו הוא לתעב את ידינו, ולהכות באגרוף רשע, את הקמים עלינו—במפלצת השנאה (אנטיסימיטיזם בלע"ז) ולשאוף את רוח החופש, בקנין לאומי של האמעריקאני, אשר יתאו לשמצה, להחליף כח בזרוע במלחמת תנופה בשדה הנצחון למלחמת הביניים (פייטינג בלע"ז) במכות חדרי בטן —מכות במיתה, בדמים תרתי משמע, רצ"ל, דמי ברטיסין־טיקעטס בעד העונג? על המחזה המתעבה ;ועם כל התחכמותינו והתבוללותינו, על פרחי שווי— זכיותינו, עלינו להחזיק בהמסור לנו, בנוגע ליקרת חיי האדם, באשר הורה לנו ביחוד הרמב"ם ז"ל: מהרשות לעבור על כל איסורי התורה, בעסב פיקוח נפש, זולת ע"ג, ג"ע, וש"ד.. מהנכון להזכיר עוד. את הנאמר ל„עשו": על חרבך — בתרבותך באון ועמל תח"י בדברים ארציים לעשות שפטים בעריצות פראים כיענים במדבר, ובשנאת חנם בקנאה עם...., ואת אחיך יעקב— הנגוף והמעונה עם יוצאי חלציו,— ראשית גוים מעת חיותם לעם, ביחוסם ;ל„גוי מיוחד ומובדל", באוצר הקנינים הרוחניים ומדות נשגבות—תעבוד, להתחקות על הליכות חייו—בלמודי מוסר, חפש הרוח ודרור, בחיי חברה ואחוה, כאשר צוה לנו את הברכה, בחיים

לייטהבגען, אוים גרונד־לאָזע פיינדשאפט (שנאת חנם) פיעל
בשריב איך יעראעלס אלטע געדיכט אויפצואווירבען, אום
דאדורך דך אבער איהם הערשאפט אנצוטאסטען... ברויכען
נך דיא רעבעגרייבינע דך אין פיר אללעמאל, צום אבוועהר
געהבהן, אום דיא פיינדע, וועלכע איהרען ראכען, ווידער איהנען
אויפצופרעסן, ודיא אין ברילענדער אונד רייססענדער לעות,1)
דאס גאראוס (*a finishing stroke*) מאכען, דייטליכער,
געגענאיבער דען רעפארמיראבבים מיט איהר צוזאמטען געהע־
ריקייטס־געפיהל צו אללעם קריסטליכעם, צוטיען מיט פער
אבשייג דעהלבע צוריקווייזונג, וועלכעם „זרבבל"־פאר דעם
„בנין בית שני" אן דיא פיינדע יהודה'ס אונד בנימין'ס (צרי
יהודה ובנימין) געריכטעט האט: פיר אייך פיינדע דער אונזערינען
זיי עס קיין געמיינזאמען פארהאנדען; ביי אויפבויאונג דעס בית
המקדש 2) ווא אויך דיא מיט שפאטטלוינע אבשלעגינע אנט־
ווארט נחמיה'ס, מיט וועלכע ער דעם צורר ישראל אונד
רעפארמער אונד געגאכסען „סנבלט" פעריאגט האט, פיר אייך
יודענפיינדליכע ברואים, זאגטע ער, גיבט עס קיין אנטהייל, קיין
רעכט, קיין בעגריפפט בעשטימטונג אויף נעביעט פאן ירושלים
ולכם אין חלק וצדקה חכרון בירושלים (נחמיה ב'), אונד זא איין
ענדגילטיגע ענטשיידונג געגען אונזערע אונפערשעהמטע פער־
דרענגער, ווירד ווירקליך אלס פאקט פאן זיך וועלבסט
(*ipso facto*) דיא רעפארם פראפאגאנדא, אויסער טהעטיג־
קייט זעצען (*functus officio*)....

1) אשר פצו עלי פיהם, אריה טורף ושואג. (תהלים, כב, ב.)

2) לא לכם ולנו לבנית בית לאלהינו. (עזרא ד.)

מחזה מול מחזה.

הוספה לאחר מאמריי במחברתי בשפת עברית תחת השם „למזכרת“ אשר יצאה לאורה בניוארק, בשנת 1892.

הוי החוקקים חקקי און, ומכתבים עמל כתבו.
(ישעיה, י.)

הנה על דברי אחד הכותבים בשם ב. וויערניק, (בהמודיע לחדשים חוברת טבת, תרס"א) ע"ד „התפתחות של היהודים באמעריקא“ כי האנשים הזקנים, אשר כבר עברה להם העת, אשר יוכלו להשתנות ולעשות מעשי האמעריקאנים, ישארו ירוקים כל ימי חייהם. והמה עשוקים ורצוצים כל הימים, אבל הבאים לאמעריקא בימי עלומיהם והמה הרוב, חיש ילמדו ללכת בדרך האמעריקאני, המנין על חפשו בזרוע ...“ אשאל בתמהון, הזאת היא הישרה, להצדיק את הדין על זקנינו הנולים? ולהשאירם עשוקים ורצוצים לתהום ההריסה..., יען מה? יען כי אינם מוכשרים להשתנות, על דרכי חייהם, לחיים חדשים, בישובו של עולם החדש...., והזאת היא הנכונה? לנזור

האט ענדליך דען קאנפצירירענדען פראטעסטאנטען ראבבים דרינגענד אויפגעפאָרדערט, דען נאראָוים מיט'ן אלטען ישראליק, צו מאכען, ווייל ער אלס אנדערסגלויבינער פאנאטיקער, ליעגט אלס שטיין דעם אנשטאָסעס (*Stumbling block*) אויף'ן וועג צום פוסטער קאסטען, פיר דיא אנגעבליכע (*would be*) אונד מיט פיעל טויענדע יעהרליכע געהעלטער אנגעשטאפטע ראבבים - עגלי מרבק — אונד פיר איהרען אנהענגער— דיא גאלדענע, אריסטאקראטישע רעפארם יהודים, אלס ערבען, יורשים פאן דאס גאלדענע קאלב (עגל הזהב)....

ע"ח.— פאן דאס נעשעהענע גאטטלאזינקייט, אם בעזאנטען מאנאט אונד יאהר, אין אלבאני נ. י. אלס דיא טריניטי טשורטש דער מעטאדיסטען, צוא יענער צייט אבגעבראננט וואורדע האבען זיא, מיט דיא ערלויבניסס דער „יהודים" דיא דרייגעטטיגע דיענסט, פיר א לענגערע צייט. אין טעמפעל „בית אמת" גאנץ געמיטהליך אבגעהאלטען, ווא אויך צעהנדלינע בייבים געטויפט וואורדען, אונד וויא צווי קעטצע אין איין זאק, האבען דיא רעפארמער פאן וועלכע (דער נייער בארדער „יעזוס" מיט זאק אונד פאק אויפגענאממען וואורדע. הארמאנירט אין זאנג אונד קלאנג קירכליכע הימנען א.ז.וו.....

ע"ח — דער רעליגיאנס־פערשפאטטערס בעהויפטונגען: דאסס, יעזוס האטטע מיט זיינע אונשטערבליכע ווערטער אונד טהאטען, דעם בעסטען איינדרוק, אויף'ן מענשליכען גייסט אונד ציוויליזאציאן געמאכט. אונד דארום זאללטע מאן דען אידישען קינדערן אויף דעם ערציהונגס־וועגע, מיט יעזוסעס געשיכטע אונד דאקטארינען אונטערריכטען לאססען.

ע"ח— דיא אונארטינקייט אין מאדערנעם דור הפלגה

טהורם, פאן וואַ־אויס מאן זעהר אָפט, אין איהרע אידיש־ענגלישע בלעטלעך פראַהלענדע בעקאננטמאכונגען פינדעט׳ דאסס דיעזער אדער יענער פרעדיגער, אין איינער קירכע פאר׳ן קריסטען פאָלק, מ׳ט גרויס בייפאל געפרעדיגט האט....

ע״ח— ביי דיא אויפדעקונג דעס שלייערס, פאן דיא היפאקריטישע פלוידערייי, דער אנוועזענדען רעפארמערס - אין יולי, 1903, אין דעטראיט, מיש. ווא פאסט נאך איינע 18 שטונדינג דויערנדע, איגד וויא פאַן איין פייער־שפייענדען בערג (*volcanic*) אויסגעבראכענע דעבאט׳רונג, זיי עס וויא גזזאגט, פאן דיא שבת קאמיטע, מיט קראקאדילישע נאכגיביקיים ער־קלעהרט געווארדען, דאסס עס ווירד דען געהסטא אירען, איינע אויפשיעבונג (*delay*), פיר איין יאהר געגעבען, אום פעסט האלטען דעם היסטארישען שבת, וועלכער יא דורכאויס נאך אבלויף דעס יאהרעס קאפום געהן מוס, דענן לויט דיא קאט־צענבאלגעריי דער בעזאנטען, שטעהען דיא פונדאמענטאללע וואַהרהייטען דעס יודענטהומס, אין קיינע בעריהרונג מיט דיא איבערטראגונג דעס אלטען שבת, אויף דעם קריסטליכען זאננטאגס־רוהעטאג, א.ז.וו.

ועל כלם—דאס הייסט, אויף דיא גיגנוועדטיגע דארגע־שטעללטע טהאטזאכען, וויא אויך, אויף דיא פערנעהונגס־האנד־לונגען, הועלכע אין דיא פאַרהערינע ארטיקעלען אנגעגעבען וואורדען, אונד נאך, אונד נאך, פאן פערבארגענע רעליגיאנס־פערלעטצונגען אין שלופף־ווינקעל דעס גענעראל־שטאב דער אונגעווינשטען, בעלעסטיגער בכרם ישראל, אום דארנען צוא פערפפלאנצען, מיטעלסט לעערע איינבילדונגען (*Chimeras*) אין ישראעלס אלטען ווייגגארטען. אונד מיט פערשיעדענע פער־

עד העולם, לאור התורה והחכמה, — בחכמת אלהות והטבע 1) ובחכמת מה שאחר הטבע, 2) ואשר גלגלי גורל הלאומים, יסובבו לרגלו, — כארץ ספרד ועוד, ועוד,.... ואשר נחרתו לשמצה על לוח —התבל..—סוף דבר, החוב הראשי והקדוש, נטל על אחינו מאנשי הלבב, והנודעים במעלות— רוחם כי עז, לעמוד בפרץ לפני אחינו מם צאי נולה העיפים והנרדפים כמוץ ברוח, מהחשוכים חרפת האדם בארץ הזאת, ולדרוש בחזקה, — בתור אנשי נאולתינו, מאת הממשלה המרכזית בוואשינגטאן, כהגן על חוקי הקאנסטיטוציאן, הנכחים לכל— לגרים ולאזרחים ולהעניש קשה את מחלליה—מחללי כבודינו, במקומות, אשר אוכלסי ישראל רבים בם ויקוים בנו הכתוב: תעיני רשעים תכלינה ונ"ו (איוב) והשלום ינוח במושבותינו ועל הכותב הנ"ל, אשר התו האמעריקאני יתנוצץ בעטו...., נאמר את משל הקדמוני „שקול טיבותך ושדי אחיזרא! - (שבת ס"ג).

1) כדורית הארץ כבר היתה נודעת לחכמי ישראל, מדורי דורות קדומים (בעל מאיר עינים פ' י"א).

2) משה קבל עם תורה שבע"פ, גם סוד מעשי בראשית על האמת (הרמב"ן, פ' בראשית).

כאשר ירחיב ד' את גבולי אבוא בספרי— הנמצא ת"י להוציאוהו לאור הדפוס, במאמר מיוחד ובארוכה ע"ד האנטישמיות והתפתחותה באמעריקא, כאשר עינינו ראו ואזנינו שמעו עפ"י מכה"ע אנגליים, הנערכים מעם כופרים ישרים בחיק אהבת האנושית....

